

ULKOASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 9/2008 vp

Hallituksen toimenpidekertomus vuodelta 2007

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä huhtikuuta 2008 lähettänyt hallituksen toimenpidekertomuksen vuodelta 2007 (K 2/2008 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi perustuslakivaliokuntaan ja ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevilta osilta ulkoasiainvaliokuntaan. Valiokunta on tässä yhteydessä käsitellyt myös ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyökertomuksen vuodelta 2007.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Paavo Väyrynen
- osastopäällikkö Ritva Koukku-Ronde, lähetystöneuvos Heli Kanerva ja neuvonantaja Heli Siivola, ulkoasiainministeriö
- ylijohdaja Antti-Juha Pelttari ja neuvotteleva virkamies Esa Vanonen, sisäasiainministeriö

- yksikön johtaja Helena Partanen, puolustusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Hannu Taipale, valtiovarainministeriö
- eversti Juha Pyykönen, pääesikunta
- puheenjohtaja Nina Suomalainen ja pääsihteeri Juha Vuorekoski, Kehityspoliittinen toimikunta
- johtaja Ari Kerkkänen, Kriisinhallintakeskus
- toiminnanjohtaja Kalle Liesinen, Crisis Management Initiative - CMI
- kehityspoliittinen sihteeri Tytti Nahi, Kehitysyhteistyön palvelukeskus - KEPA
- hankeneuvoja Hanna Lauha, Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys KEHYS ry
- varapuheenjohtaja Terhi Nieminen-Mäkyinen, KATU Kansalaisjärjestöjen konfliktinehkäisyverkosto.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Ulkoasiainvaliokunta on hallituksen toimenpidekertomuksen käsittelyssä paneutunut erityisesti siviilikriisinhallintaan. Edellisessä kertomusmietinnössä (UaVM 1/2007 vp) valiokunta käsitteli kriisinhallintaa.

Siviilikriisinhallinta

Kriisinhallinnan muutos

Kansainvälisen kriisinhallinnan tarve on säilynyt 2000-luvun alussa korkealla tasolla. Kriisinhallinnan parissa toimivien kansainvälisten järjestöjen kyky koota operaatioissa tarvittavia siviili- ja sotilaallisia kriisinhallintakykyjä on koetuksella monen maan voimavarojen ollessa kiinni käynnissä olevissa operaatioissa. Esimerkiksi YK:n rauhanturvaamistoiminnan volyyymi

kasvoi vuoden 2006 noin 85 000 sotilaan tasolta vuoteen 2007 mennessä selvästi yli 100 000 sotilaan tasolle. Siviilikriisinhallinnan voimavaro- tarpeet ovat niin ikään kasvaneet nopeasti var- sinkin Euroopan unionin siviilikriisinhallintatoiminnan laajentumisen myötä esimerkiksi Koso- vossa ja Afganistanissa.

Kriisinhallinta on muuttunut entistä koko- naisvaltaisemmaksi: tunnustetaan, että konflikti- en vakauttaminen edellyttää kriisinhallinnan keinojen oikein painotettua ja usein samanai- kaista käyttöä. Kansainvälisen yhteisön toimin- nan tehokkuuden kannalta on tärkeää, että krii- sinhallintaa täydennetään nopeasti kehitysyh- teistyön keinoin. Oma kokonaisuutensa on kon- fliktinesto eli kriiseihin johtavien kehityskulku- jen varhainen havaitseminen ja niihin puuttumi- nen mm. kehitys yhteistyön ja vahvan siviilikrii- sinhallinnan keinoin.

Siviilikriisinhallinta ja sen toimeenpano ny- kymuodossaan on suhteellisen uusi toimintatapa kansainvälisessä kriisinhallinnassa. Ei-sotilaa- listen kriisinhallintakeinojen käyttö tuotiin Eu- roopan unionin tehtäviin Suomen ja Ruotsin aloitteesta vuonna 1997 Amsterdamin sopimuk- seen sisällytettyjen ns. Petersbergin tehtävien kautta.

Siviilikriisinhallinnalle ei ole olemassa täs- mällistä kansainvälisesti vakiintunutta määritel- mää. Siviilikriisinhallinnan kansalliseen strate- giaan (Valtioneuvoston periaatepäätös siviili- kriisinhallinnan kansalliseksi strategiaksi hy- väksytty 28. elokuuta 2008) sisällytetyn määri- telmän mukaan siviilikriisinhallinnalla tähdä- tään yhteiskunnan toimintaedellytysten palautta- miseen lähettämällä kriisialueille ulkopuolista ei-sotilaallista asiantuntija-apua. Siviilikriisin- hallinnan todetaan kattavan konfliktien ehkäise- miseen sekä rauhan- ja vakauden ylläpitämiseen tähtäävät toimet, mutta myös pitkäkestoises- mat toimet, joiden tavoitteena on vahvistaa jul- kista hallintoa, oikeusvaltion periaatteita, ihmis- oikeuksia ja demokratiaa. Laajamittainen kata- strofiapu ei ole siviilikriisinhallintaa.

Siviilikriisinhallinnan keskeiseksi sisällöksi on tullut tuki valtion sisäiseen ja ulkoiseen tur- vallisuuteen liittyvien keskeisten yhteiskunnal-

listen toimintojen luomiseksi ja vahvistamiseksi. Siviilikriisinhallinnan tehtävät liittyvät val- tion ydintoimintojen palauttamiseen tai uudel- leen luomiseen ja toimintakyvyn ylläpitämiseen mm. oikeuslaitoksen, poliisitoiminnan ja siviili- hallinnon sektoreilla.

Kriisinhallinnan tavoitteena on estää aseellis- ten konfliktien syntymistä tai uusiutumista ja tu- kea väkivaltaisista konflikteista toipuvia yhteis- kuntia. Tavoitteen saavuttamiseksi konflikti- alueilla toteutetaan yhä useammin siviili- ja so- tilaallista kriisinhallintaa samanaikaisesti. Kon- fliktien kestävä ratkaisu edellyttää kriisinhallin- nan toimien yhteensovittamisen ohella myös ke- hitys yhteistyön, humanitaarisen avun ja mm. kauppapoliittisten toimien koordinoitua ja poli- tiikkajohdon mukaisuutta. Kriisinhallinnan ko- konaisvaltaisuuden kehittäminen on noussut kansainvälisten järjestöjen ja valtioiden kansal- liseksi tavoitteeksi mm. Afganistanin kriisinhal- linnasta saatujen kokemusten perusteella.

Kriisinhallinnan kokonaisvaltaisuuden tärkeä lähtökohta on, että kriisinhallinnan tavoitteet määritellään kulloisenkin kriisin kohdalla mah- dollisimman selkeästi kansainvälisten ja kansal- listen toimijoiden tasoilla. Tavoitteenasettelun ohella toiminnan suunnittelu, eri sektoreiden toi- minnan koordinoitua, johtaminen ja organisoi- ti, vaikuttavuuden arviointi, tutkimuksen ja kou- lutuksen kehittäminen sekä voimavarojen kehit- täminen ovat kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan elementtejä.

Suomi ja siviilikriisinhallinta

Suomi on aktiivinen siviilikriisinhallinnan osal- listuja. Kertomusvuonna Suomi osallistui asian- tuntijavoimin yli 20 siviilikriisinhallintaoperaa- tioon mm. Länsi-Balkanilla ja Afganistanissa. Euroopan unionin kasvavan siviilikriisinhallin- tatoiminnan ohella Suomi osallistuu siviiliasian- tuntijoilla mm. YK:n, ETYJin, Euroopan neu- voston ja Naton kenttätehtäviin. Operaatioiden lisäksi suomalaisia asiantuntijoita on lähetetty kansainvälisten järjestöjen sihteeristöihin sekä esimerkiksi EU:n erityisedustajien toimistoihin. Lisäksi Suomi on lähettänyt vuositasolla yli 30

lyhytaikaista vaalitarkkailijaa ETYJin vaalitarkkailuoperaatioihin.

Valiokunta toteaa, että merkittävä osa Suomen osallistumisesta siviilikriisinhallintatehtäviin tapahtuu Euroopan unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan osana toteutettavien siviilikriisinhallintaoperaatioiden kautta. Siviilikriisinhallinta on viime vuosina tullut näkyväksi osaksi unionin ulkosuhteita ja vahvistanut EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Vuodesta 2003 lähtien EU on toteuttanut yhteensä 14 siviilikriisinhallintaoperaatiota tai sellaiseen verrattua toimintoa. EULEX KOSOVO- ja EU-POL AFGHANISTAN -operaatioiden käynnistyminen on laajentanut unionin siviilikriisinhallintatoiminnan mittakaavaa merkittäväällä tavalla.

Valiokunta toteaa, että unionissa sovittujen siviilikriisinhallinnan voimavaratavoitteiden mukaan EU:n tulee kyetä hoitamaan useita rinnakkaisia siviilikriisinhallintaoperaatioita, joissa turvaudutaan erilaisiin voimavaroihin. Unionin siviilikriisinhallinnan voimavaratavoite 2010:n avulla pyritään varmistamaan, että EU pystyy harjoittamaan kriisinhallintaa turvallisuusstrategiansa mukaisesti lähettämällä operaatioalueelle lyhyellä varoitusajalla riittävän määrän korkealaatuisia siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita sekä tarvittavia tukitoimintoja ja varusteita.

Ulkoasiainvaliokunta on johdonmukaisesti korostanut siviilikriisinhallinnan kasvavaa merkitystä kokonaisvaltaisen kriisinhallinnan osana ja kiinnittänyt huomiota siviilikriisinhallinnan riittämättömiin määrärahoihin suhteessa käytännön todellisiin tarpeisiin (UaVL 3/2004 vp, UaVL 10/2005 vp, UaVM 1/2007 vp, UaVL 7/2008 vp). Ulkoasiainvaliokunta totesi lausunnossaan (UaVL 7/2008 vp) valtion talousarvioksi vuodelle 2009 annetusta esityksestä pitävänsä myönteisenä siviilikriisinhallinnan rahoitustason nostamista noin 18 miljoonan euron vuositasolle.

Valiokunta toteaa, että siviilikriisinhallinnan määrärahojen korotus mahdollistaa Suomen osallistumistason nostamisen pysyvästi keskimäärin 150 asiantuntijan tasolle. Valiokunta to-

tee, että myönteisen määrärahakehityksen tulee jatkua, mikäli Suomen osallistumistasoa halutaan nostaa vuoden 2008 lopussa saavutetavalta keskimäärin 150 asiantuntijan tasolta ylöspäin. Valiokunta korostaa, että siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien kehittämiseen on suunnattava riittävästi voimavaroja, jotta noin 150 asiantuntijan keskimääräinen osallistumistaso on kestäväällä pohjalla.

Siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia

Sisäasiainministeriön asettaman poikkihallinnollisen työryhmän valmisteleva valtioneuvoston periaatepäätös siviilikriisinhallinnan kansalliseksi strategiaksi hyväksyttiin 28. elokuuta 2008. Työryhmän toimeksianto perustui Vanhasen II hallituksen ohjelmaan. Työryhmän laatimalla strategialla pyritään kehittämään ja vahvistamaan siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksia. Lisäksi työryhmä teki ehdotuksia siviilikriisinhallinnan eri toimijoiden välisen yhteistyön, koordinoinnin ja vuorovaikutuksen tehostamiseksi ja parantamiseksi. Työryhmän työ ja sen laatima strategia tukee sekä valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon valmistelua että kokonaisvaltaisen kriisinhallintastrategian laatimista, jota ulkoasiainvaliokunta edellytti lausunnossaan (UaVL 1/2008 vp) Suomen tuesta Afganistanin vakauttamiselle annetusta selvityksestä.

Ulkoasiainvaliokunta pitää siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian laatimista myönteisenä ja tarpeellisenä toimenpiteenä. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että keskimäärin 150 asiantuntijan osallistumistason ylläpitäminen edellyttää jatkossa lisäinvestointeja kotimaan valmiuksien kehittämiseen. Valiokunta yhtyy siviilikriisinhallinnan kansallisen strategian suosituksiin siviilikriisinhallinnan vahvistamisen keinojen osalta ja painottaa, että rahoituskehityksen kasvattamisen ohella erityistä huomiota tulee kiinnittää asiantuntijapoolin pitkäjänteiseen kasvattamiseen.

Sisäasiainministeriön alaisella Kuopion kriisinhallintakeskuksella on keskeinen rooli siviilikriisinhallinnan kansallisia valmiuksia kehitettäessä. Ulkoasiainvaliokunnan mielestä on vält-

tämätöntä, että kriisinhallintakeskuksen rahoituspohjaa vahvistetaan, jotta se pystyy kehittämään operatiivisia toimintavalmiuksiaan keskimäärin 150 asiantuntijan pysyvän osallistumisen edellyttämälle tasolle. Ulkoasiainvaliokunta painottaa kriisinhallintakoulutuksen kehittämisen merkitystä suomalaisena erityisosaamisalueena ja pitää tärkeänä, että kriisinhallintakeskuksen ja Puolustusvoimien välistä kriisinhallinnan koulutusyhteistyötä kehitetään määrätietoisesti ja suunnitelmallisesti.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi pyrkii vaikuttamaan kansainvälisten järjestöjen, erityisesti Euroopan unionin siviilikriisinhallintatoimintoihin, ja katsoo, että ulkoasiainministeriön ja sisäasiainministeriön tulisi yhdessä selvittää mahdollisuudet vahvistaa siviilikriisinhallinnan asiantuntemusta Suomen pysyvässä edustustossa Euroopan unionissa.

Kriisinhallintaa koskevia johtopäätöksiä

Ulkoasiainvaliokunta on johdonmukaisesti korostanut kriisinhallinnan kokonaisvaltaisuuden vahvistamista. Valiokunta on painottanut kokonaisvaltaisuuden ohella erikoisosaamisen kehittämistä ja riittävien resurssien osoittamista sekä siviili- että sotilaallisen kriisinhallinnan tarpeisiin. Valiokunta pitää tärkeänä, että valmisteltavana olevaan valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen selontekoon sisällytetään kriisinhallinnan resursointia koskeva linjaus.

Ulkoasiainvaliokunta edellytti lausunnossaan (UaVL 1/2008 vp) Suomen tuesta Afganistanin vakauttamiselle annetusta selvityksestä, että valtioneuvosto laatii kokonaisvaltaisen kriisinhallintastrategian. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan strategia valmistuu vuoden 2009 aikana. Valiokunta pitää tärkeänä, että kokonaisvaltaisen kriisinhallintastrategian laadinnassa otetaan huomioon Euroopan unionin turvallisuusstrategian päivitykseen mahdollisesti sisällytettävät unionin kriisinhallinnan kehittämistavoitteita koskevat linjaukset.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että ODA-kriteerien mukaan kehitysapu ei saa suoraan hyödyttää sotilaallisia

toimijoita. Tämä linjaa kehitysyhteistyökelpoisen toiminnan ulkopuolelle sotilaallisen tuen, mukaan lukien materiaalituki, kohdemaan sotilaskulujen tukeminen ja sotilaiden koulutus. Sotilaallinen kriisinhallinta ei lähtökohtaisesti ole ODA-kelpoista, mutta YK:n valtuuttamien kriisinhallintaoperaatioiden menoista 7 prosenttia voidaan kirjata ODA:ksi. Myös sotilaallisen kriisinhallinnan puitteissa toteutettavat humanitaariset ja jälleenrakennustehtävät ovat ODA-kelpoisia. Tukea voidaan suunnata kohdemaan puolustusministeriölle, jos se on osa laajempaa kansallista turvallisuussektorin uudistamisstrategiaa ja kumppanimaan kehitysapua koordinoivan ministeriön hyväksymä.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että turvallisuussektorin kokonaisvaltainen tukeminen vahvistaa kriiseistä toipuvien maiden vakautta ja turvallisuutta ja vahvistaa näin siviilikriisinhallinnan ja kehitysyhteistyön sekä kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että suurin osa siviilikriisinhallinnan hankkeista on jo nykyisellään ODA-kelpoisia (Official Development Aid), mukaan lukien turvallisuussektorin siviiliulottuvuuden hankkeet.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan viimeisin muutoskierros turvallisuusalan ODA-kriteerien osalta tehtiin vuosina 2004–2005. Huh-tikuun 2007 OECD/DAC:n korkean tason kokouksessa ministerit totesivat asiasta vallitsevan edelleen niin suuren erimielisyyden, että kriteerikeskustelu päätettiin jättää avaamatta toistaiseksi.

Ulkoasiainministeriö tekee päätökset Suomen osallistumisesta siviilikriisinhallintaan sisäasiainministeriön vastatessa siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksista. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että siviilikriisinhallinta on tärkeä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kriisinhallinnan kokonaisvaltaisuuden periaate toteutuu myös ministeriöiden välisessä yhteistoiminnassa. Kriisinhallinnan linjaukset tulee valmistella tiiviissä yhteistyössä ulkoasiainministeriön, puolustusministeriön ja sisäasiainministeriön kesken.

Kehityspolitiikka

Kehitysyhteistyömäärärahojen osalta ulkoasiainvaliokunta viittaa lausuntoonsa (UaVL 7/2008 vp) valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2009. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että Suomi on Euroopan unionissa sitoutunut nostamaan kehitysyhteistyön bruttokansantulo-osuuden vähintään 0,51 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä osana kehitysyhteistyömäärärahojen korottamista 0,7 prosenttiin vuoteen 2015 mennessä.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että kehitysyhteistyömäärärahojen prosentuaalisten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää merkittäviä määrärahalisäyksiä. Kehitysyhteistyömäärärahat ovat vuonna 2008 noin 830 miljoonaa euroa. Määrärahojen kasvattaminen 0,7 prosenttiin vuonna 2015 merkitsee karkean arvion mukaan määrärahojen lisäämistä noin 1,5 miljardiin euroon, bruttokansantulon kehityksestä riippuen. Kehitysyhteistyömäärärahojen vakaa kasvu on olennainen tavoitteen saavuttamiselle, koska määrärahojen viime hetken hyppäyksenomainen korotus tuskin on toteutettavissa. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että kehitysyhteistyön osalta tämän vaalikauden konkreettisena tavoitteena on 0,51 prosentin tavoitteen saavuttaminen, jotta 0,7 prosentin tavoitteen saavuttamiselle luodaan realistinen pohja. Ulkoasiainvaliokunta huomauttaa, että Suomi ei ole saavuttamassa valiokunnalle annettujen arvioiden mukaan 0,51 prosentin tavoitetta vuonna 2010.

Ulkoasiainvaliokunnan mielestä EU-maiden yhdessä tekemästä kehitysyhteistyömäärärahoja koskevasta linjauksesta on ehdottomasti pidettävä kiinni. Ulkoasiainvaliokunta toistaa lausunnossaan valtionalouden kehyksistä vuosille 2008—2011 annetusta selonteosta (UaVL 1/2007 vp) ilmaisemansa kannan, jossa se edellytti, että euromääräisten lisäysten ohella hallitus sitoutuu yksiselitteisesti täyttämään 0,51 prosentin kehitysyhteistyömäärärahatavoitteen vuonna 2010 tarvittaessa lisäämällä kehitysyhteistyömäärärahoja.

Ulkoasiainvaliokunta pitää kehitysyhteistyön vahvan määrärahakehityksen rinnalla olennaisena kehitysavun tuloksellisuutta, ja valiokunta on

säännöllisesti mm. kertomusmietinnoissä kiinnittänyt valtioneuvoston huomion politiikkajohdonmukaisuuden vahvistamiseen keskeisenä välineenä avun tuloksellisuuden parantamisessa. Ulkoasiainvaliokunta toisti edellisen kertomuksen käsittelyn yhteydessä aiemman kantansa, että hallituksen toimenpidekertomuksen oheismateriaalina olevaan kehitysyhteistyökertomukseen on sisällytettävä kokonaisvaltainen arvio Suomen kehitysyhteistyön ja EU:n toiminnan politiikkajohdonmukaisuuden vahvistamisesta. Asiaa on selvitetty osana käsiteltävää kehitysyhteistyökertomusta, ja siitä ilmenee, että politiikkajohdonmukaisuuden vahvistamisessa on jatkuvasti tehtävää.

Kehityspoliittinen johdonmukaisuus tarkoittaa sen varmistamista, että kehityspolitiikan tavoitteet ja tulokset eivät heikenny kehitysmaihin vaikuttavien muiden politiikkojen vuoksi ja että nämä muut politiikat tukevat kehitystavoitteita. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että politiikkajohdonmukaisuutta koskeva kehitysyhteistyökertomuksen osa on sisällöltään yleisluonteinen ja kuvaileva. Ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että politiikkajohdonmukaisuuteen liittyviin kysymyksiin kiinnitetään kehitysyhteistyökertomuksissa jatkossa nykyistä tarkempaa huomiota.

Lausumat

Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko. Vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon (VNS 6/2004 vp) käsittelyyn liitettiin eduskunnan lausuma pohjoisen Euroopan alueellisen yhteistyön kehittämistä ja pohjoisen ulottuvuuden kehittämistä. Valiokunta toteaa, että Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella syksyllä 2006 hyväksytty EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin yhteinen pohjoisen ulottuvuuden politiikka astui voimaan vuoden 2007 aikana. Yhteisen politiikan myötä osapuolten sitoutuminen pohjoiseen ulottuvuuteen on vahvistunut.

Ulkoasiainvaliokunta painotti Itämeren ja Pohjoista ulottuvuutta koskeneessa mietinnössään (UaVM 7/2007 vp) Pohjoisen ulottuvuuden säilyttämistä omana kokonaisuutenaan Euroopan unionin ulkosuhteissa. Pohjoisen ulottu-

vuoden tärkein merkitys on Luoteis-Venäjän ja sen naapuruston välisen kanssakäymisen edistämässä myös tilanteissa, joissa EU:n ja Venäjän yleinen suhdekehitys mahdollisesti ajautuu vaikeuksiin. Pohjoinen ulottuvuus on EU:n ja kumppanimaiden yhteistä politiikkaa, joka kattaa yhteistyön Itämerellä ja Pohjoisilla alueilla. Itämeri-strategiassa olennaista on, että EU kykenee muodostamaan tehokkaan politiikan Itämeren alueelle sekä kanssakäymisen edistämiseksi että Itämeren ympäristön tilan määrätietoiselle kohentamiselle. Valiokunta toteaa, että kertomuksessa on syytä tehdä jatkossakin selkoa lausumaan liittyvistä toimenpiteistä.

Vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon käsittelyyn liitettiin myös eduskunnan lausuma vuoden 2008 selonteon valmistelusta. Eduskunnan lausuma edellytti, että selonteon valmisteluun erityisesti turvallisuusympäristön arvioinnin osalta kytetään eduskuntaryhmät sekä asianomaiset valiokunnat seurantaryhmän muodossa ja että asianomaiset valiokunnat pidetään myös muutoin ajan tasalla selonteon valmisteluista. Valtioneuvoston kanslia asetti turvallisuuspoliittisen seurantaryhmän 20.9.2007. Seurantaryhmä luovutti raporttinsa 27.6.2008.

Ulkomaanedustuksen korvausjärjestelmä. Hallituksen esitykseen HE 50/2005 vp liitetty eduskunnan lausuma edellytti hallituksen tarkkaan seuraavan ja arvioivan ulkomaanedustuksen korvausjärjestelmän toimivuutta sekä ryhtyvän seurannan ja arvioinnin perusteella, tarvittaessa nopeastikin, tarpeellisiin laindädäntö- tai muihin toimenpiteisiin. Korvausjärjestelmän kehittämistarpeista on valmistumassa esiselvitys vuoden 2008 aikana, ja vuoden 2009 kuluessa laaditaan hallituksen esitys mahdollisista lainsäädäntöön kohdistuvista muutostarpeista. Valiokunta katsoo, että lausuman johdosta suoritettavat toimenpiteet ovat riittäviä ja että lausuma on käynyt tarpeettomaksi.

Euroopan unionin yhteisvastuulausekkeen ja turvatakuulausekkeen vaikutukset ja toimeenpano; Eurooppa-neuvoston kokouksista tiedottaminen. Hallituksen esitykseen perustuslakisopimuksen hyväksymisestä (HE 67/2006 vp) liitet-

ty eduskunnan lausuma edellytti että Euroopan unionin yhteisvastuulausekkeen ja turvatakuulausekkeen vaikutuksista ja toimeenpanoon vaadittavista toimenpiteistä annetaan eduskunnalle selvitys vaalikauden alussa. Valiokunta toteaa, että asiaa on seikkaperäisesti selvitetty hallituksen esityksessä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamisopimuksen muuttamisesta tehdyn Lissabonin sopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 23/2008 vp) sekä valtiosihteeri Teija Tiilikaisen laatimassa ulkoasiainministeriön selvityksessä, joka annettiin ulkoasiainvaliokunnalle huhtikuussa 2008 (UTP 7/2008 vp). Valiokunta katsoo, että lausuman johdosta suoritettavat toimenpiteet ovat tässä vaiheessa riittäviä. Kertomuksessa on syytä jatkossakin tehdä selkoa turvatakuulausekkeen toimeenpanoon vaadittavista toimenpiteistä.

Hallituksen esitykseen HE 67/2006 vp liitetty eduskunnan lausuma edellytti, että valtioneuvosto tiedottaa vastaisuudessa Eurooppa-neuvoston virallisista ja epävirallisista kokouksista eduskunnan valiokunnille myös kirjallisesti. Valtioneuvosto on ryhtynyt lausuman johdosta asianmukaisesti toimenpiteisiin, joiden valiokunta katsoi mietinnössään UaVM 1/2007 vp olevan riittäviä. Valiokunta toistaa kantansa, että ajoittain Eurooppa-neuvoston käsiteltäväksi tulee EU:n neuvostossa ratkaistavaksi kuuluvia säädösasioita. Tällöin valtioneuvoston on otettava huomioon, että eduskunnan oikeus perustuslain mukaan osallistua Suomen kantojen valmisteluun Euroopan unionissa päätettävistä asioista koskee myös tätä poikkeuksellista päätöksentekoa.

Venäjä-politiikka. Ulkoasiainvaliokunta lausui hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2005 käsitellessään pitävänsä Venäjän kehitystä Suomen ja Euroopan vakauden ja turvallisuuden yhtenä keskeisenä kysymyksenä. Valiokunta katsoi, että Suomen tulee lisätä yhteistyötä demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen edistämiseksi Venäjällä ja pyrkiä hyödyntämään Venäjän taloudellisen kehityksen tarjoamat mahdollisuudet. Valiokunta korosti lausumassaan, että

Venäjä-osaamista Suomessa tulee vahvistaa ja yhteistyötä eri hallinnonalojen, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan välillä kehittää.

Vanhasen II hallituksen ohjelmassa todetaan mm. Suomen kehittävän aktiivisia, laaja-alaisia ja monentasoisia kahdenvälisiä suhteita Venäjän kanssa. Ohjelmassa todetaan myös, että hallitus vahvistaa Suomen Venäjä-politiikan koordinaatiota, huolehtii suomalaisesta Venäjä-osaamisesta ja tukee kansalaisyhteiskuntatason yhteistyötä. Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että hallitusohjelman linjaus Venäjä-politiikan kehittämisestä vastaa sisällöltään ulkoasiainvaliokunnan tarkoittamaa Venäjä-osaamisen vahvistamista ja yhteistoiminnan kehittämistä, vaikka erillistä Venäjä-strategiaa ei hallitusohjelman perusteella ryhdytä laatimaan. Valiokunta pitää Venäjä-politiikan kehittämistä merkittävänä haasteena ja katsoo, että hallituksen tulisi pyrkiä entistä tuloksellisempaan ja kokonaisvaltaisempaan toimintaan Suomen Venäjä-suhteissa. Kertomuksessa on syytä tehdä jatkossakin selkoa tähän lausumaan liittyvistä toimenpiteistä.

Terrorismin ennaltaehkäisy. Hallituksen esitykseen HE 81/2007 vp liitetty eduskunnan lausuma edellytti hallituksen selvittävän, ovatko rikoslainsäädäntöön nykyisin sisältyvät valmistelutyyppeistä tekoja koskevat rangaistussäännökset johdonmukaisia ja vastaavatko ne riittävästi vakavien rikosten torjunnan asettamia vaatimuksia. Oikeusministeriö on viitannut lausumaan 17.3.2007 antamassaan lausunnossa (Dnro 118/03/2007) koskien lakialoitetta (LA 124/2007 vp), jolla ehdotetaan rikoslain 31 lukuun lisättäväksi uusi 5 § törkeän ryöstön valmistelusta. Oikeusministeriö on pitänyt tarpeellisenä odottaa maaliskuun lopussa 2009 annettavaa poliisi-, pakkokeino- ja esitutkintalain kokonaisuudistusraporttia ennen kuin lausumaa koskevan asian valmistelua jatketaan. Ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että yleisesti valmistelutyyppeistä tekojen rangaistavuuden arviointiin ja mahdollisen hallituksen esityksen valmisteluun ryhdytään viipymättä.

Hallituksen Itämeri-politiikka. Eduskunta hyväksyi 24.10.2007 ulkoasiainvaliokunnan mietinnön (UaVM 7/2007 vp) mukaisen kannan-

oton, jonka mukaan eduskunta edellyttää valtioneuvostolta selontekoa Itämeri-politiikasta vuoden 2008 aikana. Ulkoasiainvaliokunta ei pidä valtioneuvoston toimenpiteitä lausuman johdosta riittävinä, sillä valtioneuvosto ei ole antanut lausuman edellyttämää selontekoa eduskunnalle vuoden 2008 aikana. Ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että valtioneuvosto antaa lausuman mukaisen kokonaisvaltaisen selonteon Itämeri-politiikasta viivytyksittä kevätistuntokaudella 2009.

Ulkoasiainvaliokunta korosti mietinnössään (UaVM 7/2007 vp), että EU:n valmisteltavana olevan Itämeri-strategian painopisteiden pitäisi olla Itämeren alueen merkittävän taloudellisen dynamiikan hyödyntäminen ja toisaalta määrätietoiset toimenpiteet Itämeren ympäristön tilan kohentamiseksi. Ulkoasiainvaliokunta piti tärkeänä, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti Itämeri-strategian valmisteluun komissiossa. Valiokunta painottaa, että Itämeri-politiikan kohentamisessa olennaista on Suomen kokonaisvaltainen näkemys Itämeren edellyttämisestä toimenpiteistä. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvoston Itämeri-politiikan kokonaisvaltaisen selonteko linjaa Suomen Itämeri-politiikan kokonaisuuden, tavoitteet ja keinot näiden päämäärien saavuttamiseksi. Selonteon tulisi tarkastella myös Pohjoisen ulottuvuuden yhteyttä Itämeri-politiikkaan.

Humanitaaristen järjestöjen toimintaedellytysten turvaaminen. Käsitellessään hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2006 ulkoasiainvaliokunta piti kysymystä humanitaaristen järjestöjen toimintaedellytyksistä tärkeänä ja pyysi, että valtioneuvosto antaisi asiaa koskevan selvityksen ulkoasiainvaliokunnalle. Valiokunta katsoo, että lausuman johdosta annettu ulkoasiainministeriön selvitys (UTP 21/2008 vp) on riittävä.

Afganistanin tilanne. Käsitellessään hallituksen toimenpidekertomusta vuodelta 2006 ulkoasiainvaliokunta katsoi, että Afganistanin tilanne edellyttää kokonaisvaltaista tarkastelua, ja pyysi valtioneuvostoa antamaan asiaa koskevan selvityksen ulkoasiainvaliokunnalle tai, jos valtioneuvosto niin harkitsee, selonteon eduskunnalle. Selvitys Suomen tuesta Afganistanin va-

kauttamiselle annettiin eduskunnalle 20.12.2007. Ulkoasiainvaliokunta esitti lausuntonaan, että valtioneuvosto laatii kokonaisvaltaisen kriisinhallintastrategian ja Afganistania koskevan toimintaohjelman (UaVL 1/2008 vp). Valtioneuvosto antoi eduskunnalle 1.11.2007 selonteon (VNS 2/2007 vp), jossa käsiteltiin Suomen osallistumista Afganistanin ISAF-operaatioon. Valiokunta katsoo, että lausuman johdosta suoritettujen, kertomuksessa selostettujen toimenpiteiden olleiden riittäviä, mutta Afganistanin turvallisuustilanteen huolestuttavan kehityksen johdosta on syytä tehdä jatkossakin selkoa tähän lausumaan liittyvistä toimenpiteistä.

Suomen osallistuminen sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan 2008, ilmakuljetushanke SAC:n nykyvaihe ja Naton NRF-konseptin uudistaminen. Ulkoasiainvaliokunta edellytti valtioneuvoston selonteon VNS 2/2007 vp johdosta selvitystä Suomen osallistumisesta sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan vuonna 2008, selvitystä strategisen ilmakuljetushankkeen (Strategic Airlift Capability — SAC) nykyvaiheesta ja selvitystä Naton NRF (NATO Response Force) -konseptin uudistamisesta. Valiokunta kat-

soo, että lausuman johdosta suoritettujen, kertomuksessa selostettujen toimenpiteiden olleiden riittäviä. Kertomuksessa on syytä jatkossakin tehdä selkoa Suomen osallistumisesta sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan sekä Naton NRF-konseptin kehityksestä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta, mutta eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto antaa eduskunnalle selonteon Itämeripolitiikasta kevätistuntokauden 2009 aikana ja

että euromääräisten lisäysten ohella hallitus sitoutuu yksiselitteisesti täyttämään 0,51 prosentin kehitysyhteistyömäärärahatavoitteen vuonna 2010 tarvittaessa lisäämällä kehitysyhteistyömäärärahoja.

Helsingissä 27 päivänä marraskuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pertti Salolainen /kok
vpj. Markku Laukkanen /kesk
jäsen. Eero Akaan-Penttilä /kok
Pekka Haavisto /vihr
Eero Heinäluoma /sd
Liisa Jaakonsaari /sd
Antti Kalliomäki /sd
Tanja Karpela /kesk
Katri Komi /kesk

Annika Lapintie /vas
Elisabeth Nauclér /r
Aila Paloniemi /kesk
Pekka Ravi /kok
Ben Zyskowitz /kok
vjäs. Kimmo Sasi /kok
Esko-Juhani Tennilä /vas
Erkki Tuomioja /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos O-P Jalonen.